

Prof. Dr. Turhan AKBULUT
TTB-İşçi Sağlığı Akademik Kurul Başkanı

*"Bilim insanı, bilim ahlâkı, toplumsal sağlık, niversite..
kavramlarının simgesi, savaşçısı, en üst düzeylerde temsilcisi
Prof. Dr. Muzaffer AKSOY"*

RAMAZZINI'DEN AKSOY'A

Uzun zamandan beri "Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi"ne Ramazzini hakkında yazmak istiyordum. İşçi sağlığının babası olarak kabul edilen Ramazzini'yi ele alırken değerli hocamız Prof. Dr. Muzaffer Aksoy'u kaybettik. Düşündüm: İşyeri hekimliği seminerlerinde "İşçi sağlığına genel bakış" konulu konuşmayı yaparken izlediğim yöntem aklıma geldi. Konuşmaya 18. yy. ilk çeyreğinde Padua Tıp Fakültesinin iç hastalıkları hocası Bernardino Ramazzini ile başlıyorum. Meslek hastalıklarına yaklaşımını, yöntemini anlatıyor ve arkasından hemen Prof. Aksoy'a geçiyor ve onun benzen lösemi ilişkinde aynı yöntemi kullandığını ve böylece işçi sağlığında çok önemli bir risk olan benzen hakkındaki çalışmalarını özetleyerek konuyu kapatıyorum.

Rahmetli hocamızın hatırasını anmak için bu satırları yazarken, her iki bilim adamının hem araştırma yöntemlerindeki benzerliği, hem toplumsal konulara yaklaşımlarındaki görüşleri dikkate alarak yazının başlığını Ramazzini'den Aksoy'a diye koydum.

Bernardino Ramazzini (1633-1714) tıp eğitimini tamamladıktan sonra sarayın ve sosyetenin büyük sempatisini kazanmasına rağmen, toplumun her kesiminin yardımına ayrı tevazu ve mesleki ilgi ile koştu. Zamanının en üst sınıfından en alttakilere kadar hiçbir ayırım yapmadı. Özellikle zanaatkarlar, işçiler ve küçük esnafın yaşam ve çalışma koşulları onu hep etkiledi. Hastaları Ramazzini'yi mesleki yetenekleri kadar, dürüstlüğü ve kişisel davranışları için de değerlendiriyorlardı. Bu davranışı zamanın meslektaşları tarafından eleştirilince şöyle yazıyordu: "Hayret ve tereddüt ediyorum. Acaba ilaç ve sinameki kokan muayenehane ve eczanelerde oturan bu azametli ve şık görüntülü doktorların burnuna işyerlerindeki pis kokulu şeyleri mi soksam, yoksa onları bu çukurları görmeye mi davet etsem?"

Bu satırları yazarken aynı yaklaşımı Dr. Aksoy'da da görüyoruz. Benzen ilişkisinin kunduracılarda görülen bir meslek hastalığı olduğunu araştırırken davranışı, iki büyük tıp stadını birbirine o kadar yaklaştırıyordu ki! Gedikpaşa'daki kunduracıların

çalışma koşullarını izlerken çalışma çevrelerini endişe ile izlemişti. Aynı davranışını, beraber yaptığımız bir Tübitak araştırması nedeni ile gittiğimiz İstanbul sanayi sitelerinde de gözlemiştim. Oto tamircilerinin yağlı taburelerine oturur, işçileri izler, çantasından çıkardığı enjektörle kanlarını alır, yamaları yapardı. İşçiler, bu mütevazî görünüşlü kişinin kim olduğunu öğrenince hayret ederler ve arkasından "böyle hekim de varmış" derlerdi.

Ramazzini, 1700 senesine 18 yıl kadar Modena Tıp Fakültesinde hocalık yaptıktan sonra Padua Tıp Fakültesine geçti, 1714 yılında enopleksiden öldü. Geriye tıp tarihinde silinmeyecek bir isim bırakarak: **İşçi Sağlığının Babası.**

Ramazzini zamanının bütün bilimlari ile ilgilenmiştir. Atmosfer basıncı, arteziyen kuyuları, termal banyolar, meteoroloji, epidemiler, enizootiler, felsefe, tedavi gibi çok değişik konular ilgi alanı idi. Fakat Ramazzini'yi ölümsüz kılan Meslek Hastalıkları (De Morbis Artificum Diatriba) başlıklı kitabıdır. Dünyada basılmış ilk sistematik meslek hastalıkları kitabını 1701 yılında bastırılmış ve 1713 yılında ekini tamamlamıştır. O tarihe kadar hastalıkların bir kısmı meslek hastalıkları diye ayrı bir sınıflama olarak ayrılmamışken, onu böyle bir sınıflamaya götüren sebep bir "Gözlem"dir. Bunu, kitabının önsözünde şöyle anlatır: "Bu kitabı yazmamın nedeni bir rastlantı ve bir gözlemdir. Yaşadığım şehir oldukça kalabalık olup binalar birbirine yakın ve yüksektirler. Evlerden çıkan atıkların toplandığı çukurların her üç yılda bir boşaltılması gerekir. Oturduğum evin çukurunu boşaltıp temizleyen kişi öyle hızlı çalışıyordu ki, dayanamayıp neden bu kadar hızlı çalışıyorsun, biraz daha yavaş çalış ve yorulma dedim. O anda başını kaldırıp, kanlı-kızarmış ve kısık gözleri ile bana baktı. Bu işte üç dört saat kalan, neden bu kadar hızlı çalıştığımı anlar. İşim bitmeyip burada biraz daha kalırsam gözlerim kör olacak. O yüzden işimi bitireyim de evime gidip yüzümü yıkayayım, karanlık bir odada yatayım istiyorum. Dedi. Bu cevaptan sonra şehri dolaşırken her gördüğüm köre "daha önce ne iş yapıyordun?" diye sormaya başladım. Bunun üzerine değişik mesleklerde çalışanların sağlık durumlarını izledim ve anladım ki yapılan işle sağlık arasında bir ilişki vardır."

Bu gözlem ve genelleme yöntemi ile Ramazzini, çalışanlarda, çalışma koşullarına bağlı çeşitli risklerin sonucu olarak bir kısım hastalıkların (meslek hastalıklarının) oluşacağını görmüş ve hekimlere şu tavsiyede bulunmuştur: "Hastayı ilk defa muayene edecek hekim, hastadan ve oradaki yakınlarından bazı şeyler öğrenmelidir". Bunu büyük hocamız Hippocrates "Hastalıklar" adlı kitabında yazar ve bir hastanın evine gittiğinizde nasıl sancı çektiğini, kaç gündür hasta olduğunu, apteste çıkıp çıkmadığını, hangi yiyecekleri yediğini sormalısınız der. Bunlara ben bir soru daha ilave edebilirim: Ne iş yapıyorsun?. Bu soru hastalığın nedenini bulmak için kaçınılmaz bir sorudur. Ancak günlük hekimlikte, bu çok önemli noktaya hiç önem verilmediğini veya hekimin hastanın mesleğini bilse dahi buna aldırış etmediğini görmekteyim.

"Hayret ve tereddüt ediyorum. Acaba ilaç ve sinameki kokan muayenehane ve eczanelerde oturan bu azametli ve şık görüntülü doktorların burnuna işyerlerindeki pis kokulu şeyleri mi soksam, yoksa onları bu çukurları görmeye mi davet etsem?"

B. Ramazzini

Ramazzini'nin tavsiye ve yöntemi ni Dr. Aksoy'da da görüyoruz. Prof. Dr. Muzaffer Aksoy (1915-2002) İç Hastalıkları uzmanı olduktan sonra Mersin'de çalışmaya başlamış ve o yörenin özelliği nedeni ile hematoloji ile ilgilenmiştir. Sonra İstanbul Üniversitesine doçent profesör ve Hematoloji kliniğinin başkanı olmuştur. Bir müddet sonra Ramazzini'nin yaptığı gibi bir gözlem yapmıştır. Prevalans hızı yüzbinde dört civarında olan lösemi hastalarının kliniğe sık geldiği kanısına varmış ve bunun nedenini araştırmak istemiştir. O tarihte Ramazzini'nin "hastanıza mesleğini sorun tavsiyesini" bilmemesine rağmen aynı yöntemi kullanmış ve lösemililer arasında kunduracılara sık rastlandığını görünce acaba, "kunduracılıkla lösemi arasında bir illiyet bağı mı?" diye şüphelenmiş ve bunu araştırmak için "nerede çalışıyorsunuz?" diye sormuş. "Gedikpaşa'da ayakkabı ve deri işlerinde çalışıyoruz" cevabını alınca, kliniğe beyaz gömleğini asmış ve Gedikpaşa'ya kunduracıların çalışma çevresini incelemeye gitmiştir (Tıpkı Gronin'in Gitadelle- Fahika kitabında kendi hayatını anlatırken yaptığı gibi alan incelemesine başlamıştır). Bu araştırma sonunda, kunduracıların kullandığı yapışkanın terkindeki benzenin çalışma atmosferindeki konsantrasyonunun yüksek olduğunu saptamış ve böylece sanayide hemen her yerde kullanılan benzenin lösemiye neden olduğunu epidemiyolojik araştırma ile göstermiştir. Bu buluş, O'na, Uluslararası Ramazzini Tıp

dln kazandırmıştır. Buluşlarını yalnız bilimsel çevrelerde değil, halka duyurmak ve kamu oyunu motive etmek için günlük gazetelerde de yazmaya başlamış, işçi muhitlerinde verdiği konferanslarda toplumu eğitmeye gayret etmiştir. Bugün benzene bağlı lösemi prevalansının düşük olması Dr. Muzaffer Aksoy'un toplumu eğitmeye dönük çabalarının sonucudur.

Bu iki büyük tıp stadını ele alınca saptadım: Hekimlik, iyi gözlemci ve mantıksal değerlendirme isteyen yetenek yanında tevazu, drslk ve toplumsal davranışı gerektiren sosyal bir bilimdir. Ramazzini ve Aksoy gibi toplumsal davranışı gerektiren sosyal bir bilimdir. Ramazzini ve Aksoy gibi hocalarımızın olması ile ne kadar ğnsek azdır. Amaç, onları örnek almaktır.

Kaynakça

1. Travail des Hommes at Savants cublies. Michel Valentine. 1978
2. Medecine du Travail. Simonin. 1956
3. İşçi Sağlığı prensip ve uygulamaları. Akbulut, Turhan. 1996
4. Occupational anossure top Benzene. Department of Labor. 1976
5. Benzene: Prencaton Scientific Publishing of: 1989.●

Dünya leğinde en güvenilir bilimsel uzman, otorite olarak ABD'de kan kanserine yol açan petrol ürünlerine ilişkin standartların belirlenmesinde ABD yargısının önünde tanıklık yapmıştı. Pertol tekellerinin kurbanı olmaması için mahkeme ncesi ABD güvenlik uzmanlarınca aylarca korunmuştu.

Türkiye, içinde bulunduğu siyasal, toplumsal, ekonomik krizden, Prof. Aksoy'un simgelediği değerlere sahip çıkmayı başardığımızda ancak çıkabilir. Hocaya "Rahat uyu" deme şansımız yok, ama "İyiki yaşadın, örnek yarattın" diyebiliriz.